

S dětmi v přírodě

Hry a dovednosti
pro mladé dobrodruhy

Richard Irvine

 GRADA®

S dětmi v přírodě

Hry a dovednosti pro mladé dobrodruhy

Grada Publishing

S dětmi v přírodě

Hry a dovednosti pro mladé dobrodruhy

Richard Irvine

 GRADA®

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.

S dětmi v přírodě

Hry a dovednosti pro mladé dobrodruhy

Richard Irvine

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, Praha 7
obchod@grada.cz, www.grada.cz
tel.: +420 234 264 401
jako svou 8604. publikaci.

Text a postupové fotografie: Richard Irvine

Překlad a jazyková úprava: Mgr. Barbora Furchová

Ilustrace a ostatní fotografie: Alamy Stock Photo: str. 139; Alex Bailey (*ilustrace*): str. 24 & 26; Dominique Page: str. 54; Megan Snyders (*ilustrace*): na obálce a na str. 3–4, 31–32, 36, 50, 56, 74, 78, 98, 111, 114, 118, 130, 133, 154 & 160; Rebecca Mothersole: str. 1, 5 (dole), 30, 33, 50 (vpravo nahoře), 51, 130–131, 134 (vpravo) & 135; Robin Shields (*ilustrace*): str. 25 & 27–28; Shutterstock.com (*fotografie*): str. 3, 5, 7, 9 (uprostřed vlevo & dole vlevo), 11, 13, 15, 28–29, 37–39 (nahoře), 50, 64, 72, 80, 104, 110, 112–113, 115–117, 119, 121–124 (dole vlevo), 125, 128, 132, 134 (vlevo), 136–137, 140–143, 146–147, 150–154, 155–157 & 159.

Stan Irvine (*dětská ilustrace*): str. 120

Grafický návrh: Claire Stevens, upravil Vladimír Velička

Sazba a grafická úprava: Vladimír Velička

Odpovědná redaktorka: Ing. Jana Minářová

Počet stran 160

První vydání, Praha 2022

Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod a.s.

Text © Richard Irvine, 2021. Copyright in the Work © GMC Publications Ltd, 2021

This translation of Wild Days ISBN 9781784945831 is published by arrangement with GMC Publications.

Czech edition published by arrangement with Agentia Literara LIVIA STOIA.

All rights reserved.

Czech editions© Grada Publishing, a.s., 2022

ISBN 978-80-271-4993-3 (pdf)

ISBN 978-80-271-3322-2 (print)

Doporučení a pracovní postupy v této knize byly autorem ověřeny, přesto nelze za ně převzít odpovědnost.

Autor ani nakladatelství neručí za jakékoliv věcné, osobní ani majetkové škody.

Názvy produktů, firem apod. použité v knize mohou být ochrannými známkami nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků.

Obsah

Úvod	6
Zodpovědné chování v přírodě	10
Batoh dobrodruha	12
Nářadí	16
Řemeslné dovednosti	20

Vyrábění 31

Stavba přístřešku	32
Máme oheň	36
Vaření na klacku	42
Svačinky na ohni	44
Přírodní koruna	50
Luk a šíp	52
Houpačka	56
Lodičky	60
Přírodní barvy	64
Přírodní štětce	66
Lesní kamarádi	68
Psací pero z pírků	70
Přírodní inkoust	72
Přírodní deníček	74
Listové mandaly	76
Vycházková hůl	78

Rámeček z klacíků	80
Kouzelná hůlka	82
Věvec na dveře	84
Dřevěná razítka	86
Zvonkohry	88
Aromatické lektvary	90
Koště	92
Vypalované korálky	94
Domečky pro skřítky	98
Stojánek na tužky	100
Obtisky listů	102
Náhrdelníky a přívěsky	104
Kreslicí uhel pro umělce	106

Hry a příběhy 111

Kaštany	112
Honba za pokladem	114
Kouzelné přísady a básně ...	116
Vyprávění příběhů	118
Mapování zvuků	120
Házení žabek	122
Klacíky medvídků Pú	124
Hledání starodávných stromů	126

Kuličkový závod	128
Co mě cvrnklo o korunu?	130

Objevování 133

Poznávání rostlin	134
Pozorování hvězd	136
Lovení v jezírkách	138
Určování severu podle stromů	140
Čtení letokruhů	141
Pozorování mraků	142
Odlévání stop	144
Naslouchání ptačí písní	146
Určování času podle slunečních hodin	148
Motýlí věda	150
Hledání brouků	151
Noční lov v divočině	152
Lesní lázně	154
Zdroje	156
Poděkování	157
Rejstřík	158

Úvod

Tako knížka je pro každého, kdo chce vyrazit ven, objevovat a zažít dobrodružství. Je plná zábavných nápadů co podnikat venku a tvořivých projektů využívajících materiál nalezený v přírodě. Je to dokonalý parták, když si chcete odpočinout od světa mobilů, hracích konzolí a televize. Každý tu najde něco, co ho zaujme, od přípravy karamelových jablíček na ohni, přes malování hlínou, závodů lodiček z klacíků, vyřezávání turistických hůlek, vlastnoruční výroby provazové houpačky až po odpočinek pod stromy.

Každý den může být divoký den. Divočina sice neleží pokaždé hned za dveřmi, ale kousek divoké přírody můžete najít všude – ať už žijete v rušném městě, či na jeho předměstí blízko statků, lesů nebo pobřeží. Dobrodružství se dá zažít v parku, v ulicích města, kolem vodních kanálů, řek, pláží, lesíků, mokřadů i na venkovských pěšinách. Je k tomu potřeba jen trochu zvědavosti a možná i průvodce jako je tato knížka.

Mnoho projektů z této knížky se dá uskutečnit zdarma, nebo jen s minimálními náklady. Nicméně, pár jednoduchých nástrojů a vybavení vám umožní si čas strávený venku ještě více užít. V knize je uvedeno, jaké vybavení se dá použít a jak ho používat co nejlépe, s podrobným návodem krok za krokem a doprovodnými fotografiemi.

Smyslem každého projektu je povzbudit ve vás kreativitu, takže se nebojte improvizovat a použít vše, co zrovna najdete. Samotný proces objevování je důležitější než výroba krásné hotové věcičky. Ať se stane cokoli, každé dobrodružství vás něčemu naučí. Ne vždy záleží na tom, kam jdete nebo co děláte; nejdůležitější je vyrazit ven a něco dělat. Jelikož jsem celý svůj život strávil prací a hraním si venku, vím, že pobývat na čerstvém vzduchu, obklopen přírodou, je dobré pro naše tělo i mysl. Když poznáte přírodu ve vašem okolí, budete více spojeni s prostředím, kde žijete a cítíte se doma. Čím více času strávíte venku, tím více si všimáte zákonitostí měnících se ročních období; poznáte památky, zvuky a vůně místní divočiny; a když si dovolíte ponořit se do obdivování přírody, užijete si „pomalé plynutí času“.

Když se pustíte do nějaké aktivity podle knížky, dívejte se kolem sebe a zkuste třeba pojmenovat některé rostliny a zvířata, které uvidíte kolem sebe nebo na obloze. Možná budete příjemně překvapeni, až zjistíte, že o svém okolí víte už teď více, než jste si mysleli. Samozřejmě se nemusíte učit všechny názvy. Někdy je fajn naučit se jméno rostliny nebo zvířete prostě jen abyste ho znali, také to umožňuje srozumitelně mluvit o věcech kolem nás. Ale tlak na to, abyste se naučili znát všechno, co okolo vidíte, může být někdy překážkou k tomu, abyste chtěli znát a objevit další. Soustřeďte se na to, naučit se názvy věcí, které je potřeba znát a o kterých se chcete něco dozvědět. Já rád vyrábím věci ze dřeva, takže musím vědět, který strom je který a jaké jeho vlastnosti jsou dobré pro konkrétní práci.

Pokud vás pobyt venku trochu děsí, jděte nejdříve na procházku někam, kde to dobře znáte, a pak začněte objevovat nová místa s kamarády nebo s rodinou. Vždy řekněte dospělým, kam se chystáte a kdy budete zpátky. Když vám některá aktivita přijde těžká, poproste ostatní o pomoc. A zvykněte si klást sami sobě otázky „Co když...?“ Například, „Co když mi sklouzne nůž?“, „Co když bude ohniště stále horké?“, tak budete uvažovat dopředu a vyhnete se tomu, že se věci pokazí a něco nepříjemného se stane.

Poznámka pro rodiče...

Aby byli mladí ve světě v bezpečí, musí jim být dovoleno, aby riskovali. Pokud vyrůstají izolováni od možného nebezpečí, může pro ně být obtížné posoudit, co je pro ně bezpečné a co nebezpečné a nenaučí se pokládat si tu důležitou otázku „Co když...“, která nám pomáhá zvážit důsledky našeho jednání a dělat správná rozhodnutí. Některé projekty a nápady v této knize zahrnují jistou míru nebezpečí - jako třeba oheň, některé nástroje, možnost, že se ztratí - ale vše se dá zvládnout bez újmy, když dodržíme bezpečnostní pokyny a použijeme zdravý rozum. Vy nejlépe znáte ta svá „mláďata“ i prostředí. Prosím, abyste je nechali objevovat a experimentovat s nápady v této knížce. Připojte se k nim, nebo na ně dohlížejte z pozvzdálí, ale pokuste se uvolnit, užít si, že jste s nimi venku a uvědomit si, že zkušenosti z her venku a dobrodružství jim dá dobrý základ pro větší výzvy, které je v životě teprve čekají.

Zodpovědné chování v přírodě

Tato knížka je plná zajímavostí o tom, co se dá v přírodě dělat a co se o ní dozvědět. Během „přírodních dnů“ trávených venku je ale důležité mít na paměti, že svět není hřiště, ale prostor pro nás všechny a další živé bytosti. Přinejmenším bychom se měli pokusit nezanechat po našich aktivitách žádné, nebo skoro žádné stopy. Bezvadné by bylo, kdyby po nás zbylo okolí ještě v lepším stavu než před naší návštěvou a my tak měli pozitivní vliv na naše životní prostředí.

Způsob, jak to můžeme udělat, záleží na tom, co děláme a kde. Jinak se budeme chovat na nějakém opuštěném pozemku poblíž staveniště a jinak se chováme v citlivém přírodním ekosystému.

Více informací o tom, co dobrého můžete vykonat ve svém okolí, se dozvíte od místních rekreačních a přírodních organizací ve vašem okolí, ale obecně je dobré řídit se následujícími pravidly:

- Sběr materiálu – berte si jen malé množství věcí, kterých je v okolí dostatek, použijte popadané dřevo nebo prořezané stromky a také ve vhodnou roční dobu.
- Táboráky – nenechte po sobě žádné stopy (viz str. 36).
- Úklid – co si přinesete, to si zase odnesete domů.
- Chození na toaletu – na „malou“ – chodte dále od potůčků a řek. Když jdete na „velkou“, vykopejte díru, kde potřebu a toaletní papír potom zahrabete.
- Příchod a odchod – když to jde, dojděte na místo pěšky, dojeďte na kole, koloběžce nebo na bruslích. Pokud to nejde, snažte se využívat prostředky hromadné dopravy.

- Nákup oblečení a vybavení pro vaše dobrodružství – pokud to jde, použijte, co už máte, půjčte si od kamaráda nebo si kupte něco „z druhé ruky“.

Mnoho zemí má vlastní pravidla pro pohyb v přírodě, ale ve většině platí těchto sedm principů:

1. Plánujte dopředu a dobře se připravte.
2. Cestujte a kempujte na odolném povrchu.
3. Řádně zlikvidujte všechny odpady.
4. Co najdete, zanechte na místě.
5. Zajistěte, aby táborák zanechal jen minimální stopy.
6. Respektujte divokou přírodu.
7. Buďte ohleduplní k ostatním návštěvníkům.

Nezanechat stopy

„Nenechat stopy je základní rámec pro správná rozhodnutí a užívání si pobytu v přírodě zodpovědně. My všichni, kdo si chceme vychutnat pobyt venku v přírodě, bez ohledu na to, jak to uděláme, se dělíme o určitou část země. Musíme jednak minimalizovat dopad našeho chování v průběhu času, a zároveň se snažit moudře užívat si přírodní zdroje. Náš společný cíl je být dobrými strážci přírody kolem nás.“

Batoh dobrodruha

Co všechno budete potřebovat pro své dobrodružství, záleží na tom, kam se vydáte, na jak dlouho, co tam budete dělat a jaké bude počasí. Připravte se na to, že se okolnosti mohou změnit, zvláště počasí, a vezměte si více věcí, než byste mohli potřebovat. Nicméně, není potřeba brát si s sebou i kuchyňský dřež.

Níže je uvedeno pár věcí, které by se mohli hodit na malé dobrodružství, ale k tomu, abyste mohli prozkoumávat přírodu a hrát si v ní, si nemusíte pořizovat módní ani drahé vybavení. Nechcete přece patřit k těm lidem, co mají veškeré vybavení ale žádné nápady!

Základ:

- Oblečení a obuv vhodné pro všechny podmínky, které očekáváte. Není zrovna zábava být v mokru, zimě nebo spálení od sluníčka. Na některých místech to může vypadat, jako by se tam během jednoho dne vystřídal všechna roční období.
- Pokud plánujete pobyt na sluníčku, zakryjte se, noste čepici a použijte opalovací krém s vysokým faktorem.
- Já v lese vždy nosím dlouhé kalhoty. Chrání před bodnutím a štipnutím hmyzem i poškrábáním rostlinami. A proti poštipání si vezměte také repelent.
- Malý batoh na náhradní oblečení, náradí, svačinu, láhev s vodou apod.
- Láhev na vodu nebo termosku s horkým nápojem.
- Sadu na rozdělávání ohně, včetně třísek a papíru. Tato výbava se dá obměnit, jak se budete zdokonalovat v rozdělávání ohně.
- Pokud používáte jakékoli nástroje (viz str. 16), je potřeba mít s sebou (a vědět, jak použít) malou lékárníčku, kde budou nějaké náplasti, elastické obvazy, leukoplast, pár sterilních obvazů, desinfekce, pinzeta a nůžky. Doufám, že ji nikdy nebudete potřebovat, ale určitě si ji pro jistotu s sebou berte. Také si zjistěte telefonní číslo na místní pohotovost a jak se dovolat pomoci.
- Sešit, kam si zapíšete všechny zajímavosti, kterých si všimnete.

Níže je uvedeno pár věcí, které by se mohli hodit na malé dobrodružství, ale k tomu, abyste mohli prozkoumávat přírodu a hrát si v ní, si nemusíte pořizovat módní ani drahé vybavení. Nechcete přece patřit k těm lidem, co mají veškeré vybavení ale žádné nápady!

- Oblečení a obuv vhodné pro všechny podmínky, které očekáváte. Není zrovna zábava být v mokru, zimě nebo spáleni od sluníčka. Na některých místech to může vypadat, jako by se tam během jednoho dne vystřídala všechna roční období.
- Pokud plánujete pobyt na sluníčku, zakryjte se, noste čepici a použijte opalovací krém s vysokým faktorem.
- Já v lese vždy nosím dlouhé kalhoty. Chrání před bodnutím a štípnutím hmyzem i poškrábáním rostlinami. A proti poštipání si vezměte také repelent.

- Láhev na vodu nebo termosku s horkým nápojem.
- Sadu na rozdělení ohně, včetně třísek a papíru. Tato výbava se dá obměnit, jak se budete zdokonalovat v rozdělování ohně.
- Pokud používáte jakékoli nástroje (viz str. 16), je potřeba mít s sebou (a vědět, jak použít) malou lékárníčku, kde budou nějaké náplasti, elastické obvazy, leukoplast, pár sterilních obvazů, desinfekce, pinzeta a nůžky. Doufám, že ji nikdy nebudete potřebovat, ale určitě si ji pro jistotu s sebou berte. Také si zjistíte telefonní číslo na místní pohotovost a jak se dovolat pomoci.
- Sešit, kam si zapíšete všechny zajímavosti, kterých si všimnete.

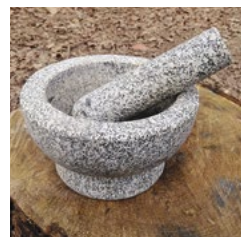
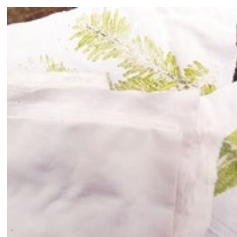
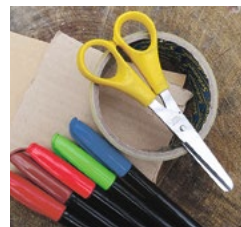
Další věci, které byste si mohli vzít s sebou:

- Vždycky je dobré mít pár věcí, které ti umožní být spontánně kreativní, na prvním místě v seznamu je... provázek! Těch není nikdy dost. Já mám provázky po kapsách kabátů a kalhot, v batohu i v autě a používám je pořád.
- Skvělé jsou provázky z přírodních materiálů jako je bavlna, juta a sisal, protože se časem ekologicky rozpadnou, pokud je někde v přírodě ztratíte, nebo vám uplavou po potoce.
- Paracord (padáková šňůra) je ideální tam, kde potřebujete pevnější provaz. Také je odolnější, když ji necháte na dešti.
- Silné 20 m dlouhé lano, které unese opravdu těžký náklad, se hodí pro výrobu houpačky (viz str. 56) nebo při tahání klád.
- Plachta, na kterou se dá sednout, lze ji natáhnout jako přístřešek nebo použít jako střecha na přístřešek z proutků (viz str. 32), aby do něj neteklo.

Bezpečnost

Ujistěte se, že někdo zodpovědný ví, kam jdete a kdy se vrátíte. Jak se s ním spojíte, když to bude potřeba? Pamatujte, že mobilní telefon můžete ztratit, nebo se může rozbít a baterka taky nevydrží věčně.

Výtvarné potřeby

Pro mnoho projektů z této knížky nebudete potřebovat o moc víc, než najdete kolem sebe, a pár základních pomůcek. Samozřejmě je s sebou nemusíte nosit. Použijte je, až se vrátíte domů s nasbíraným přírodním materiálem. Ovšem, jestli si pomůcky chcete vzít s sebou, je dobré zabalit je do odolného sáčku, který se dobře nosí.

Pár projektů vyžaduje speciální náradí nebo materiál jako třeba sádra na odlévání stop. Potřebný materiál je popsán v projektech.

K dalším užitečným pomůckám patří:

- nůžky, karton, popisovače a izolepa
- tkaná textilie (kaliko) nebo bavlněná látka na obtisky listů (viz str. 102), výrobu vlajky (viz str. 103)
- vlna různých barev na zdobení vašich výrobků
- třecí miska nebo lehčí hmoždíř
- recyklované sklenice, krabičky, tuby

Nářadí

Pár jednoduchých nástrojů v batůžku vám rozšíří možnosti pro tvoření a kreativitu. Malý balíček s nářadím s vámi může cestovat kamkoli, prostě pro případ, že byste měli trochu času a chuť něco vyrábět.

Není nutné utratit spoustu peněz při nákupu nového nářadí, ale je dobré věnovat pozornost starému rčení „levný nákup – dvakrát nákup“. Někdy máte štěstí a narazíte na dobrou cenu a nářadí bude dobře a dlouho sloužit. Já se vždycky dívám po recyklačních centrech a v garážových výprodejích a našel jsem tam spoustu skvělých, i když trochu zanedbaných, nástrojů. V naší konzumní společnosti, kdy vše vyhazujeme, je to skvělý pocit, když najdu starý kousek nářadí a opravím ho tak, že znovu skvěle slouží.

O své nářadí se starajte – vyhněte se kontaktu s kameny, půdou a vlhkostí. Nářadí po použití osušte a otřete trochou minerálního oleje, který zabrání rezavění a promaže všechny pohyblivé části. Nářadí uchovávejte na bezpečném, suchém místě, kam se nedostanou malé děti.

Řezbářský nůž

Nože jsou velké téma! Jednoduše řečeno, mám raději nože s pevným ostřím, než ty zavírací. Ale pro začátek si vezměte, jakýkoli nůž máte, pokud je ostrý a rukojeť vám dobře sedne. Pokud vybíráte svůj první nůž, můžete se podívat po podobných jako tady na obrázku **nahore vpravo**.

Zleva doprava jsou to typy: řezbářský (Sloyd), skautský (Scout) a univerzální (Companion).

Skládací prořezávací pilka

Dobrá pilka (viz **níže vpravo**) se dá použít na řezání malých až středně velkých větví. Čepel se dá zaklapnout do rukojeti, takže

si ji můžete dát i do kapsy kalhot nebo kabátu. Všechny prořezávací pilky by měly mít zámek, zajišťující, že se otevřená čepel nepohne. Některé mají zámek i na zavření, aby se pilka neotevřela náhodou. Prořezávací pilky řezou obvykle při pohybu tažením než tlačením; některé řezou v obou směrech. Je důležité vědět, kterou pilku máte, abyste nechtěně neohnuli čepel. Čepel s jemnými zuby provede čistší řez, ale přeříznutí silnější větve bude trvat déle.

Ruční vrták

Běžný vrták přidělaný k rukojeti (viz níže). Je malý, levný a snadno se používá, jen s tím vyvrtáte pouze jedinou velikost dírky. Lze je koupit v obchodech s outdoorovým vybavením, nebo si můžete vyrobit vlastní z držadla univerzálního vrtáku, nebo vrtáku na dřevo a dvousložkového epoxidového lepidla.

Na straně 20–23 si přečtěte, jak tyto nástroje bezpečně používat.

Měly by se při práci s nářadím nosit rukavice?

To záleží na vás! S ochrannými rukavicemi se při práci s ostrými nástroji budete cítit jistěji. Ale pokud se soustředíte na to, co děláte, a používáte nástroje bezpečně, tak by se vašim rukám nemělo nic stát ani bez rukavic. Není dobré mít rukavici na té ruce, která drží nůž nebo pilu – máte horší úchop, a tím i horší kontrolu nad řezáním. Pokud si chcete vzít rukavici na tu druhou ruku, která nedrží nástroj, pak by měla být určitě pevná a odolná. Kevlarové rukavice odolají roztržení a proříznutí, ale jsou celkem k ničemu vůči hrotu nože nebo vrtáku, který mezi vlákny projede.

Nože a zákon

Trest za porušení zákona ohledně nošení nožů může být závažný. Než vyrazíte na nákup nože, nebo si nůž vezmete ven do přírody, zjistěte si, jak je to se zákony v dané oblasti.